

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СПІВДРУЖНОСТІ НАЦІЙ

Співдружність Націй – міжнародна організація, що об'єднує п'ятдесят три держави (колишні колонії Британії і такі країни, які раніше не були її колоніями – Мозамбик, Руанда, Намібія, Камерун), розміщені на різних континентах і островах щодо території колишньої метрополії. Вони мають різний рівень економічного розвитку (є розвинутими і нерозвинутими економіками), а відтак відносини в середині Співдружності та відносини країн Співдружності з країнами-не-членами є, зважаючи на економічну мету – особливими і неординарними. Використання внутрішніх відносин і механізмів взаємодії Співдружності в інтересах його членів, оскільки розвиває їхню сферу зовнішніх відносин. У статті автор проаналізував нормативно-правові принципи і особливості відносин країн всередині Співдружності Націй та з членами міжнародної спільноти. У висновках зазначено, що нормативно-правова база, яка умовно поділена на дві групи, визначає всі сфери відносин країн Співдружності всередині спільноти та узгоджує принципи відносин з іншими країнами.

Ключові слова: Співдружність Націй; Хартія; Сінгапурська і Харарська декларації; Комюніке-2018; Велика Британія.

Постановка проблеми. Найбільш впливовою країною, центром Співдружності, її мотором є Велика Британія. Відтак, вона справляє найбільший вплив на розвиток спільноти, основні умови її функціонування. 23 червня 2016 р. громадяни Великої Британії віддали свій голос за вихід країни з Європейського Союзу. Зважаючи на той факт, що Велику Британію завжди відносили з країнами Співдружності цікавили більше, ніж з країнами континентальної Європи від створення ЄОВС і до згаданого референдуму, то цей крок є логічним, оскільки Британія знов обирає більш тісні зв'язки з країнами Співдружності. В підсумковому Комюніке-2018 зустрічі країн Співдружності (квітень 2018 р.) у планах на майбутнє було окреслено багато проблем до вирішення яких будуть прагнути країни Співдружності, близьких саме для Великої Британії, тобто відбулась своєрідна проекція проблем Британії на всю Співдружність і залучення країн-членів до можливого врегулювання ситуації/проблеми (в першу чергу це стосується використання хімічної зброї та її поширення). Відтак тема на сьогодні є актуальною.

Формулювання цілей статті. Мета статті – проаналізувати нормативно-правові засади функціонування Співдружності Націй другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Мета конкретизована в наступних завданнях: проаналізувати ступінь наукової розробки теми на сьогоднішній день; систематизувати джерельну базу (а саме – документальну, яка висуває норми і принципи для діяльності країн-членів Співдружності), розподіливши її на групи; визначити основні правові засади і принципи функціонування Співдружності Націй.

Аналіз останніх публікацій. Тема є малодослідженою саме у такому формулюванні, як її подано у назві, що і складає її актуальність. Водночас різними побічними проблемами опікувались наступні дослідники. Український дослідник, професор О. Філонов (Маріуполь, 2016 р.) окреслив основні аспекти історико-правового аналізу Британської Співдружності [1]. Російська вчена Є. Суміна (Санкт-Петербург, 1997 р.) дослідила і висвітлила правову природу, структуру, принципи і форму діяльності Співдружності Націй [2]. Ролі Великої Британії у становленні та розвитку Співдружності Націй, відносинам між Королівством і організацією присвячено велике коло досліджень, серед яких можна назвати такі: Н. Степанова «Велика Британія в Співдружність Націй: минуле, сьогодні, майбутнє» (Москва, 2014 р.) [3], П. Опанащук «Становлення Британської Співдружності Націй та її роль у зовнішній політиці Англії в 30–40-х роках ХХ ст.» (Житомир, 2017 р.) [4], О. Авдєєнко «Еволюція відносин Великої Британії зі Співдружністю Націй (1991–2013 рр.)» (Запоріжжя, 2015 р.) [5], Н. Яковенко «Еволюція Співдружності Націй як чинника зовнішньої політики Великої Британії (в другій половині ХХ ст.)» (Київ, 2012 р.) [6]. Також варти згадати англійських дослідників, які опікуються темою відносин Великої Британії та Співдружності, зокрема Ф. Мерфі, К. Вест, Дж. Веона, К. Форд та С. Катвала [7].

Виклад основного матеріалу. Всю нормативну базу функціонування Співдружності Націй можна умовно розподілити за регулюванням сфер діяльності членів організації на такі дві групи: 1) встановлює ме-

ту і принципи співпраці країн в межах Співдружності (наприклад, Вестмінстерський Статут 1931 р., Лондонська Декларація 1949 р., Хартія Співдружності 2012 р.) та 2) одночасне регулювання відносин країн всередині спільноти й країн Співдружності з іншими суб'єктами міжнародних відносин (наприклад, Сінгапурська Декларація 1971 р. або Харарська 1991 р., Комюніке результату зустрічі країн Співдружності у 2018 р.).

Нагадаємо, що всередині Співдружності немає різниці в статусі між королівствами і іншими членами, більшість з яких є або республіками або королівствами зі своїми власними монархами. Так, Королева Великої Британії вважається главою 16 країн Співдружності, а ще у шести королівствах: Бруней, Лесото, Малайзія, Самоа, Свазіленд і Тонга є свій монарх, всі інші (31 країна) – республіки. Найбільш розвинутою країною Співдружності, звичайно, є Велика Британія, друге і третє місця за рівнем ВВП посідають Індія і Канада відповідно. Найбіднішими країнами є Тувалу, Нуару і Кірібаті.

Країни-члени Співдружності підтримують мережу більш як 80 міжурядових, громадських, культурних та професійних організацій. Останньою країною, яка приєдналася до Співдружності, була Руанда в 2009 р.

Російська дослідниця Є. Суміна наголошує, що нетрадиційні, «родинні» відносини держав-членів Співдружності Націй обумовлюють своєрідність організаційної структури та неформальність взаємовідносин учасників. Паралельно із цим міжнародні зв'язки Співдружності в останні роки збагатились за рахунок взаємодії з такими міжнародними організаціями, як ГАТТ (СОТ), Європейський Союз, НАФТА, КАРИКОМ, Південно-Тихоокеанський Форум. Як наслідок, розширилися наукові підходи до проблеми взаємин між членами Співдружності та конкретизовані міжнародно-правові питання, пов'язані з ним [8, с. 125].

На сьогоднішній день документами, які регулюють існування й функціонування Співдружності Націй є Вестмінстерський Статут (1931 р.), Лондонська Декларація (1949 р.), Погоджений Меморандум про секретаріат Співдружності Націй (1965 р.), Хартія Співдружності (2012 р.), Сінгапурська (1971 р.), Лукакська (1979 р.), Куала-Лумпурська (1989 р.), Харарська (1991 р.), Кіпрська (1993 р.), Оклендська (1995 р.) декларації Співдружності Націй, Комюніке результатів зустрічей і національне законодавство країн Співдружності. Автори у роботі проаналізували норми, визначені Хартією, двох деклараціях: Сінгапурській та Харарській та Комюніке-2018.

Є. Суміна виокремила кілька етапів становлення Співдружності: 1) 1867–1931 рр. – період утворення самостійних держав з домініонів, коли навколо Великої Британії склався союз «білих» членів Співдружності; 2) 1931–1949 рр. – період діяльності Британської Співдружності Націй, коли закладалися основи її як міжнародної організації; 3) 1949 р. – середина 60-х рр. – період деколонізації і становлення національної державності країн, що розвиваються в Африці, Азії, Океанії; 4) середина 60-х рр. – 1991 р. пов'язаний з прийняттям основоположних документів сучасної Співдружності Націй, створенням мережі власних органів і вдоскона-

ленням традиційних форм діяльності; 5) з 1991 р. – до сьогодні – етап, пов'язаний з прийняттям Харарської Декларації принципів Співдружності 1991 р., програми дій Секретаріату Співдружності на 1996 р., реорганізацією внутрішньої структури Співдружності і вступом до неї нових членів в 1993–1995 рр. Реформування Співдружності не тільки активізувало його роботу, але також забезпечило появу в 90-ті рр. нових форм і методів діяльності Співдружності [9, с. 130]. Значимо, що Британська Співдружність Націй вельми відрізнялася від Співдружності Націй 60–90-х рр. XX ст., адже змінювався статус домініонів, розширювалась їхня правоздатність і плавно змінювалась правова природа Співдружності Націй. Для того, аби аналізувати нормативно-правові засади функціонування Співдружності особливо важливими представляються четвертий і п'ятий етапи розвитку спільноти, виділені Є. Суміною, оскільки саме під час них формувалися сучасні засади існування Співдружності Націй.

Основним органом організації є Секретаріат Співдружності. Він був заснований у 1965 р. для підтримки країн-учасниць Співдружності для досягнення цілей розвитку, демократії та миру.

У межах організації (та відомстві Секретаріату зокрема) відбувається:

- сприяння зміцненню управління, створюються інклюзивні інститути;
- сприяння справедливості та реалізації прав людини;
- допомога у розвитку економіки та стимуляція торгівлі;
- розширюються можливості молоді;
- вирішуються такі загрози, як зміна клімату, борг та нерівність;
- стимулюється навчання, надається технічна допомога та підтримка осіб, які приймають рішення;
- надається допомога у розробленні законодавства та реалізації політики;
- надається експертна допомога, спостерігачі, які пропонують неупереджені поради та рішення національних проблем;
- надаються системи, програмне забезпечення та дослідження для управління ресурсами [10].

Пріоритетні сфери роботи погоджуються на зустрічах глав урядів Співдружності, що відбуваються кожні два роки. Останній саміт відбувався у Сполученому Королівстві (у Лондоні) з 16 по 20 квітня 2018 р. [11]. Темою саміту визначили: «Шлях до спільного майбутнього». Правова база функціонування Співдружності доволі велика, про що свідчить останній саміт, який був багатим на Декларації та заяви. Зокрема було прийнято: Комюніке засідання глав урядів Співдружності «На шляху до спільного майбутнього» та 4 додатки до нього: Блакитна хартія Співдружності, Кібердекларація Співдружності, Декларація Співдружності «Програма взаємодії для торгівлі та інвестицій» та було переглянуто Керівництво Співдружності щодо проведення нагляду за виборами в країнах-членах. Також була зроблена Заява лідерів країн-членів Співдружності на 2018 р., відбувся Жіночий форум Співдружності та оприлюднені висновки по

ньому та Декларація і План дій Молодіжного форуму Співдружності.

Структура Секретаріату Співдружності розділена на три важливі напрямки: врядування та мир; торгівля, океани та природні ресурси; економічний, соціальний та сталий розвиток [12].

У Хартії підтверджується справедливість і відданість цінностям і принципам Співдружності: консенсусу та спільних дій, взаємної поваги, всеосяжності, прозорості, підзвітності, легітимності та чуйності [13].

Такі основні цінності та принципи Співдружності проголошено Хартією: демократія, права людини, міжнародний мир та безпека, толерантність, повага та розуміння, свобода вираження, поділ влади, верховенство права, добре врядування, сталий розвиток, захист навколишнього середовища, доступ до охорони здоров'я, освіти, харчування та притулку, гендерна рівність, значення молоді в Співдружності, визнання потреб малих держав, визнання потреб уразливих держав, визнання ролі громадянського суспільства [14].

Український дослідник О. Філонов зазначає, що Декларація принципів (Сінгапур, 1971 р.) і Декларація Хараре (1991 р.) зобов'язують країн-членів дотримуватись загально визнаних прав і свобод людини. Тому основоположні міжнародно-правові договори щодо Співдружності не засновують державні органи або адміністративно-правові договори, а спрямовуються на гарантування прав і свобод індивіда [15, с. 35]. І з цим можна погодитися. Власне, у відносинах всередині Співдружності та з іншими членами міжнародної спільноти є вимога керуватися саме цими нормами.

Особливу цікавість викликають такі принципи Сінгапурської Декларації. Зокрема у статті 3 зазначено, що «членство Співдружності сумісно зі свободою члена не приєднуватися або належати будь-якій іншій групі, асоціації або альянсу». Така свобода дій передбачає членство країн Співдружності у багатьох регіональних організаціях, а отже і безпроблемне і компромісне право Співдружності. Адже для того, аби бути членом Співдружності і багатьох інших організацій, статuti цих організацій не мають суперечити один одному, національним законодавствам країн-членів та міжнародному праву. З іншого боку, ця стаття з'явилася з невеликим запізненням [16]. Так, українська дослідниця Н. Яковенко зазначає, що протягом 60-х рр. з'являється низка митних союзів і зон вільної торгівлі між країнами Співдружності і іншими суб'єктами міжнародної спільноти, як, наприклад, між Австралією та Новою Зеландією, між Сполученим Королівством та Ірландією в 1965 р. Організація співробітництва в азіатському та тихоокеанському регіоні (АСПАС, що передувала АСЕАН) мала серед своїх членів Малайзію, Австралію та Нову Зеландію. Держави-члени Співдружності Карибського басейну були залучені до Латиноамериканської зони вільної торгівлі або до Організації американських держав. Низка членів Співдружності стала фундаторами Організації африканської єдності (ОАЄ) в 1963 р. Митний союз було запроваджено між державами Східної Африки [17, с. 19]. Відтак, незважаючи на особливості відносин всередині Співдружності та спільну тривалу історію, ніякі норми спільноти не обме-

жують свободи зовнішніх відносин країн-членів, а навпаки, наголошують на вільному виборі зовнішньополітичного партнера.

Стаття 4 Сінгапурської декларації наголошує «У межах цього різноманіття всі члени Співдружності дотримуються певних загальних принципів. Саме за допомогою цих принципів Співдружність може продовжувати впливати на міжнародне суспільство на користь людства». Окремі статті присвячені підтримці миру та безпеці у світі, гарантом чого виступає ООН, невизнанні расових забобонів і будь-яких форм дискримінації. Цікавими є статті щодо розуміння значення економічного розвитку [18]. Наголосимо, що про недопустимість расової або інших форм дискримінації або гноблення є згадки у всіх аналізованих документах Співдружності.

У статтях 9 та 10 зазначено: «Ми вважаємо, що великі розбіжності у багатстві, що існують між різними верствами людства, занадто великі, щоб бути терпимими. Вони також створюють світове напруження. Нашою метою є їхнє поступове зменшення. Тому ми прагнемо використати наші зусилля для подолання бідності, невігластва та хвороб, підвищення стандартів життя та досягнення більш справедливого міжнародного суспільства». І далі: «Тому наша мета – досягти максимально вільного потоку міжнародної торгівлі на чесних та справедливих для всіх умовах, беручи до уваги особливі потреби країн, що розвиваються, та заохочувати надходження достатніх ресурсів, включаючи державні та приватні ресурси, країн, що розвиваються, з огляду на важливість цього, робити це в дусі справжнього партнерства та встановлення з цією метою в країнах, що розвиваються, умов, які сприяють стійким інвестиціям та економічному зростанню». Далі в якості принципів зазначено, що міжнародне співробітництво має важливе значення для усунення причин війни, сприяння толерантності, боротьбі з несправедливістю та безпечного розвитку між народами світу. І що, виконавши всі принципи, про які йдеться у Декларації, члени Співдружності можуть стати конструктивним прикладом багатонаціонального підходу, який є життєвоважливим для миру та прогресу в сучасному світі [19]. Ці статті є свого роду взірцем, в якому йдеться: подолаємо свої проблеми і подамо приклад іншим. З іншого боку, абсолютно справедливим і очевидним є твердження, що подолання (або часткове зменшення) величезної різниці між доходами окремих верств суспільства або між країнами Співдружності призведе до зменшення напруги як в суспільствах, так і всієї міжнародної спільноти.

У Декларації зазначено, що взаємодія в межах спільноти базується на консультаціях, обговореннях та співпраці, відкидає примус як інструмент політики, визнає, що безпека кожної держави-члена від зовнішньої агресії викликає стурбованість усіх членів, надає багато каналів для постійного обміну знаннями та поглядами на професійні, культурні, економічні, правові та політичні питання серед держав-членів.

У 1981 р. була прийнята Мельбурнська декларація Співдружності. Вона роз'яснює та поширює зобов'язання Співдружності щодо справедливої міжна-

родної економічної та фінансової системи та підтримку боротьби бідних країн [20]. Н. Яковенко зазначає, що де-факто, ця декларація проголошує відхід від неоколоніалістських поглядів на країни «третього світу», припинення їхньої економічної експлуатації та перехід до рівноправного співробітництва [21, с. 20].

Не є таємницею, що у світі наявні безліч конфліктів, багато з яких були або є актуальними для Співдружності Націй. В окремих випадках спільнота була у ролі буфера між Заходом (Велика Британія) та іншими країнами «третього світу». Співдружність Націй мала відповідати на світові та глобальні виклики, як і інші суб'єкти міжнародних відносин. Відповідно на такі проблеми ставали зустрічі і угоди в Лангкаві (1989 р.) й декларація Хараре (1991 р.).

Харарська декларація є одним з основних документів Співдружності, який було присвячено питанням демократичних перетворень, необхідність поширення та захисту демократичних цінностей [22]. У Декларації зокрема йшлося про відповідальність за власну політику, про добровільне членство у Співдружності, про формат консультацій та співпраці в інтересах своїх народів і в просуванні міжнародного порозуміння і світового миру. Черговий раз наголошувалося на тому, що члени Співдружності уособлюють людей багатьох рас і походження, включають в себе держави різного економічного розвитку, багаті різноманітні культури, традиції та інститути, і що особлива сила Співдружності полягає в поєднанні різноманітності своїх членів із спільною спадщиною мови, культури та верховенства права.

Важливим моментом Декларації є розуміння важливості історичного моменту (розпад соціалістичного табору, СРСР, зміна міжнародної конфігурації). Так, у статті 5 зазначено: «У Харарі наша мета полягає в застосуванні цих принципів (принципів Співдружності, про які йшлося у попередніх документах – А. Хмель) у сучасній ситуації, оскільки Співдружність готується до викликів 1990-х і наступних років ... оскільки міжнародна спільнота, світ більше не замикається залізною дією холодної війни, тоталітаризм поступається місцем демократії та справедливості у багатьох частинах світу. Деколонізація багато в чому завершена. Нарешті, в Південній Африці відбуваються значні зміни».

Сьома стаття Декларації висвітлює успіхи в економічному та соціальному розвитку країн-членів і зазначає, що посилюється визнання прихильності принципам ринків та відкритість до міжнародної торгівлі та інвестицій, що може сприяти економічному прогресу та поліпшенню життєвих цінностей. «Багато країн Співдружності є бідними та стикаються з гострими проблемами, включаючи надмірне зростання населення, скорочення бідності, боргові навантаження та деградацію навколишнього середовища. Більше половини наших країн-членів є особливо вразливими через їхні дуже малі суспільства. ... Але здоровий і стійкий розвиток може запропонувати цим мільйонам людей перспективи поліпшення. Для досягнення цієї мети потрібні потоки державних та приватних ресурсів від розвинутих країн до країн, що розвиваються, а також внутрішні та міжнародні режими, що сприяють досягненню цих цілей. Розвиток сприяє вирішенню

низки проблем, що зачіпають всю світову спільноту, такі як деградація навколишнього середовища, проблеми міграції та біженців, боротьба з інфекційними хворобами й виробництво та торгівля наркотиками» [23]. Ця стаття викликає особливий інтерес, адже стверджує економічну допомогу багатих країн – бідним і менш розвиненим.

І стаття 9 дає змогу ознайомитись із цілями (областями співпраці) на майбутнє (політичними і економічними). Зокрема – захист і просування фундаментальних політичних цінностей Співдружності:

- демократія, демократичні процеси та інститути, що відображають національні особливості, верховенство права та незалежність судової влади;
- справедливий та чесний уряд;
- фундаментальні права людини, включаючи рівні права та можливості для всіх громадян незалежно від раси, кольору шкіри, віросповідання чи політичних переконань;
- рівність жінок, з тим щоб вони могли користуватися своїми правами, рівноправ'я;
- забезпечення загального доступу до освіти для населення країн Співдружності;
- продовження дій, спрямованих на припинення апартеїду та створення вільної, демократичної Південної Африки, що успішно розвивається;
- сприяння сталому розвитку та подоланню бідності в країнах Співдружності (шляхом: стабільної міжнародної економічної бази, в рамках якої можна досягти зростання; здоровий економічний менеджмент, який визнає центральну роль ринкової економіки; ефективна політика програми народонаселення; правильне управління технологічними змінами; вільний потік багатосторонньої торгівлі на умовах чесних і справедливих для всіх, з урахуванням особливих вимог країн, що розвиваються);
- адекватний обіг ресурсів від розвинутих країн до країн, що розвиваються, та заходів, спрямованих на пом'якшення боргового тягаря країн, які найбільше цього потребують;
- розвиток людських ресурсів, зокрема через освіту, підготовку кадрів, охорону здоров'я, культуру, спорт та програми для посилення підтримки сім'ї та громад, приділяючи особливу увагу потребам жінок, молоді та дітей;
- ефективне розширення програм двостороннього та багатостороннього співробітництва, спрямованих на підвищення рівня життя;
- розширення переваг розвитку в рамках поваги прав людини;
- захист навколишнього середовища шляхом поваги принципів сталого розвитку;
- боротьба з незаконним обігом наркотиків та зловживанням, а також інфекційними захворюваннями;
- допомога невеликим державам Співдружності у вирішенні їх конкретних проблем економіки та безпеки;
- підтримка ООН та інших міжнародних інституцій у світовому пошуку миру, роззброєння та ефективного контролю над озброєннями; а також сприян-

ня міжнародному консенсусу щодо основних глобальних політичних, економічних та соціальних питань [24].

Відтак, основні принципи і цілі цієї Декларації велими схожі за структурою, яку пропонує ЄС державам, які прагнуть асоціації: політична та економічна вимоги. Політична частина передбачає розвиток демократії та вільні і прозорі вибори, а економічна – ринкові відносини. Різниця полягає у тому, що в межах Співдружності Націй – це мета, до якої прагнуть, а в межах ЄС – вимога і жорстка необхідність.

Після проведення референдуму у Великій Британії щодо членства в ЄС та негативній відповіді громадян Королівства, доволі помітною стає активізація колишньої метрополії всередині Співдружності та вплив на появу нових цілей досягнення та подолання небезпек. Так, у результаті зустрічі країн-членів Співдружності у квітні 2018 р. було прийнято низку документів (про які було зазначено вище), серед них – Комюніке-2018. В ньому були окреслені наступні проблеми: фундаментальні політичні цілі, гендерна рівність, зміцнення демократичних інститутів та сприяння миру, вирішення проблем, пов'язаних з неконтрольованою міграцією, багатостороння торговельна система, внутрішня торгівля і інвестиції, інклюзивне та стале економічне зростання, проблеми малих та вразливих країн, вразливість та зміна клімату, стихійні лиха, сталий розвиток океанів, здоров'я, освіта, підтримка та розвиток спорту, кіберпростір, хімічна зброя, запобігання та протидія жорстокому екстремізму (P/CVE), торгівля людьми та експлуатація дітей, транснаціональна організована злочинність, міська злочинність/насилство та злочин проти руху, проблеми молоді, поновлення членства Співдружності, були розглянуті неоднозначні і важкі ситуації в країнах членах (Беліз, Гватемала і т. д.) [25].

Важливими, на наш погляд, є частина щодо міграції. Так, у статті 15 зазначено: «...безпечна, регулярна та відповідальна міграція, яка повністю поважає міжнародні зобов'язання в галузі прав людини, може забезпечити соціально-економічну вигоду та поліпшити стійкість і всеохоплюючий розвиток країн-членів та призвести до стійкого розвитку». А також голови країн Співдружності закликали до активного залучення до управління Глобальним договором про безпечну, впорядковану та регулярну міграцію, до активної участі у підготовці до Глобального договору про біженців з метою посилення міжнародної реакції на великий рух біженців, включаючи повернення їх до країни походження в безпеці та гідності. Представляється дуже неординарним факт визнання в такого роду документі позитивних сторін міграції одночасно з впорядкуванням міграції в правовому полі міжнародного рівня й з дотриманням прав людини.

У статті 16 щодо багатосторонньої торгівлі йдеться: «Керівники особливо стурбовані ризиками протекціонізму для світової економіки та підкреслили важливість протистояти всіляким формам протекціонізму. Вони є прихильними до вільної прозорості, всеосяжної справедливої торгівлі та до відкритої багатосторонньої торговельної системи на основі правил, яка враховує особливі вимоги найменш розвинених країн та малих і вразливих країн. Підтвердили свою

підтримку в пошуку рішень з питань, про які йшлося під час Дохінського раунду. Усі члени СОР та Співдружності погодилися ратифікувати та працювати над тим, щоб своєчасно здійснити Угоду про спрощення торгівлі в межах СОР у своїх країнах; і погодилися розглянути можливість надання програм розвитку потенціалу та інших цільових втручань у країни, що розвиваються». Важливим продовженням цієї статті є наступне «З метою розширення інвестицій та активізації міждержавної торгівлі в межах Співдружності передбачається залучення інвестицій розміром до 2 трлн дол. до 2030 року» [26].

Окрему важливість передбачають статті 36–40 щодо кіберпростору, хімічної зброї і різновидів організованої злочинності.

Щодо кіберпростору, то була визнана необхідність посилення кібербезпеки для захисту найважливішої національної інфраструктури, підтверджена важливість економічної та соціальної цінності кіберпростору, керівники прийняли Кібердекларацію Співдружності, що відображає цінності Співдружності, і викладає загальну відданість справі відкритого, демократичного, мирного та безпечного Інтернету.

Щодо хімічної зброї, то глави країн-членів Співдружності висловились проти застосування хімічної зброї за будь-яких обставин і за прагнення зміцнювати ефективне здійснення Конвенції про заборону хімічної зброї. Підтвердили свою прихильність справі зміцнення режиму роззброєння та боротьби з розповсюдженням ЗМЗ щодо поширення та використання хімічної зброї, підкреслили важливість своєчасних розслідувань та наголосили, що проведення будь-якого розслідування щодо застосування хімічної зброї має відповідати положенням Конвенції [27]. Звичайно, що така увага щодо хімічної зброї пояснюється справою Скрипалів (батька й доньки), які були отруєні гелем «Новачок» в Солсбері (Велика Британія, 5 березня 2018 р.) а також газовими атаками в Думі (Сирія, 8 квітня 2018 р.) під час яких загинули за різними оцінками до 150 людей.

Щодо статті 38 «Запобігання та протидія жорстокому екстремізму (P/CVE)», то в ній оголосили підтримку Плану дій Генерального секретаря ООН щодо запобігання жорстокому екстремізму та привітали відзначення 2019 р. як Міжнародного року помірності. Тобто в рамках протидії екстремізму передбачено дотримуватись норм міжнародного права і планів дій ООН.

Стаття 40 «Транснаціональна організована злочинність» визнає важкими злочинами наступні: «корупція; незаконні фінансові потоки; відмивання грошей; фінансування тероризму; браконьєрство та незаконну торгівлю дикою природою; і незаконні, нерегульовані та незареєстровані промисли» [28]. Для українців слово «корупція» теж має дуже негативний відтінок і, можливо, знання того, що корупція визнають важким міжнародним злочином змусить нас по-іншому дивитися на це явище і більш активно з ним боротися.

У якості висновків зазначимо: 1. Співдружність Націй у другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст. створила потужну нормативно-правову базу функціо-

нування організації, яку умовно можна поділити на дві групи. Перша група охоплює документи, що регулюють відносини всередині Співдружності (Хартія, наприклад). Друга група представлена документами, які одночасно висувають завдання членам Співдружності та регулюють їхні відносини з іншими суб'єктами міжнародних відносин (Харарська декларація, Комюніке-2018). 2. Вищим органом Співдружності Націй є Конференція глав урядів. Вона збирається раз на два роки. Іншими формами співпраці є регулярні наради профільних міністрів. 1965 р. засновано Постійний Секретаріат Співдружності (Лондон), який покликаний забезпечувати співробітництво між членами Співдружності і сприяти організації зустрічей між їх представниками. До організації входять не тільки колишні колонії Великої Британії, а й країни, які ніколи до неї не входили. В межах Співдружності представлені різні форми правління і не в усіх країнах Королева Великої Британії визнана головою держави. 3. У всіх проаналізованих документах

містяться норми, за якими має діяти спільнота всередині Співдружності та у відносинах з іншими країнами-не членами. Колоніальне минуле простежується у цих документах, адже в усіх них забороняють расову і інші форми дискримінації, прагнуть встановлення гендерної рівності та впровадження інститутів демократії. Оскільки прийнятий документ не відміняє раніше задекларований, то вистачило б і одного разу для заборони нетерпимості. В усіх документах наголошується на унікальності (особливості) членів Співдружності, на необхідності допомоги менш розвинутим суспільствам, передбачається фінансова допомога таким країнам. 4. Помітним є вплив, який справляє Велика Британія на діяльність Співдружності, що є особливо помітним, коли характеризуємо Комюніке-2018, в якому мова йде про небезпеку хімічної зброї, про значення міграції у світі і т. д. Так, ці проблеми характерні для багатьох країн початку XXI ст., але саме вони були турботою Британії в останні роки, що і було втілено в Комюніке-2018.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Філонов О. В. Британська Співдружність : історико-правовий аналіз / О. В. Філонов // Порівняльно-аналітичне право. – № 1. – 2016. – С. 34–35.
2. Сумина Е. Е. Содружество Наций : правовая природа, структура, принципы и формы деятельности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. – Е. Е. Сумина. – С. -Пб., – 1997. 152 с. [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://lawtheses.com/sodruzhestvo-natsiy-pravovaya-priroda-struktura-printsipy-i-formy-deyatelnosti#ixzz5EjaZZ3ne>.
3. Степанова Н. А. Великобритания в Содружестве Наций : прошлое, настоящее, будущее [Электронный ресурс] / Н. А. Степанова. – Політологія. – С. 214–221. – Режим доступа : http://www.vestnik.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/026_04-2014_stepanova.pdf.
4. Опанашук П. Становлення Британської Співдружності Націй та її роль у зовнішній політиці Англії в 30–40-х роках ХХ ст. / П. Опанашук / Матеріали ІХ Волинської Всесвітньої історико-краєзнавчої конференції (м. Житомир, 3–4 листопада 2017 р.) : Збірник наукових праць. Житомир : Полісся. – С. 164–166.
5. Авдеєнко О. Еволюція відносин Великої Британії зі Співдружністю Націй (1991–2013 рр.) / О. Авдеєнко // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету, 2015, вип. 44, том 2. – С. 144–148.
6. Яковенко Н. Л. Еволюція Співдружності Націй як чинника зовнішньої політики Великої Британії (в другій половині ХХ ст.) / Н. Л. Яковенко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 111 (Частина І), 2012. – С. 12–23.
7. Murphy P. Monarchy and the End of Empire. Oxford : Oxford University Press, 2013. 256 p. ; West K. Britain, the Commonwealth and the global economy Round Table. Vol. 332. Issue 1. Oct. 1994. P. 11–28. ; Veon J. The power of the British Commonwealth over the world [Electronic resource] – Access mode : <http://www.rense.com/general62/britt.htm>; Ford K., Katwala S. Reinventing the Commonwealth [Electronic resource]. – Центр зовнішньої політики Великої Британії // November 1999. – Access mode: <http://fpc.org.uk/publications/reinven-commonwealth>.
8. Сумина Е. Е. Содружество Наций : правовая природа, структура, принципы и формы деятельности : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. / Е. Е. Сумина. – С.-Пб., 1997. – 152 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://lawtheses.com/sodruzhestvo-natsiy-pravovaya-prioda-struktura-printsipy-i-formy-deyatelnosti#ixzz5EjaZZ3ne](http://lawtheses.com/sodruzhestvo-natsiy-pravovaya-priroda-struktura-printsipy-i-formy-deyatelnosti#ixzz5EjaZZ3ne).
9. Там же.
10. Our Charter [Electronic resource]. – Official site of the Commonwealth of Nations. – Access mode : <http://www.thecommonwealth.org/our-charter>.
11. Commonwealth Heads of Government Meeting (CHOGM) [Electronic resource]. – Official site of the Commonwealth of Nations. – Access mode : <http://thecommonwealth.org/chogm>.
12. About us [Electronic resource]. – Official site of the Commonwealth of Nations. – Access mode : <http://www.thecommonwealth.org/about-us>.
13. Charter of the Commonwealth [Electronic resource]. – Official site of the Commonwealth of Nations. – Access mode : <http://thecommonwealth.org/our-charter>.
14. Ibid.
15. Філонов О. В. Британська Співдружність : історико-правовий аналіз / О. В. Філонов // Порівняльно-аналітичне право. №1. – 2016. – С. 34–35.
16. Singapore Declaration of Commonwealth Principles 1971 [Electronic resource]. – Official site of the Commonwealth of Nations. – Access mode : <http://thecommonwealth.org/sites/default/files/history-items/documents/Singapore%20Declaration.pdf>.
17. Яковенко Н. Л. Еволюція Співдружності Націй як чинника зовнішньої політики Великої Британії (в другій половині ХХ ст.) / Н. Л. Яковенко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 111 (Частина І), 2012. – С. 12–23.
18. Singapore Declaration of Commonwealth Principles 1971 [Electronic resource] – Official site of the Commonwealth of Nations. – Access mode : <http://thecommonwealth.org/sites/default/files/history-items/documents/Singapore%20Declaration.pdf>.
19. Ibid.

20. Commonwealth Heads of Government Meeting, Melbourne, Australia. 30 September – 7 October 1981 [Electronic resource]. – Official site of the Commonwealth of Nations. – Access mode : <http://thecommonwealth.org/history-of-the-commonwealth/commonwealth-heads-government-meeting-melbourne-australia-30-september-%E2%80%93>
21. Яковенко Н. Л. Еволюція Співдружності Націй як чинника зовнішньої політики Великої Британії (в другій половині ХХ ст.) / Н. Л. Яковенко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 111 (Частина І), 2012. – С. 12–23.
22. The Harare Commonwealth Declaration, 1991 [Electronic resource]. – Official site of the Commonwealth of Nations. – Access mode : <http://thecommonwealth.org/sites/default/files/history-items/documents/Harare%20Commonwealth%20Declaration%201991.pdf>.
23. Ibid.
24. Ibid.
25. Commonwealth Heads of Government Meeting. 2018. Communiqué. «Towards a Common Future» [Electronic resource] – Official site of the Commonwealth of Nations. – Access mode : http://www.thecommonwealth.org/sites/default/files/inline/CHOGM_2018_Communique.pdf.
26. Ibid.
27. Ibid.
28. Ibid.

А. А. Хмель, И. Я. Голубев,
ЧНУ ім. Петра Могили, г. Николаев, Україна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СОДРУЖЕСТВА НАЦИЙ

Содружество Наций – международная организация, объединяющая пятьдесят три государства (бывшие колонии Великой Британии и такие страны, которые ранее не были ее колониями – Мозамбик, Руанда, Намибия, Камерун), размещенные на разных континентах и островах относительно территории бывшей метрополии. Они имеют разный уровень экономического развития (есть развитые и неразвитые экономики), поэтому отношения внутри Содружества и отношения стран Содружества со странами, которые не являются членами Содружества, учитывая экономическую цель организации, являются особыми и неординарными. Использование внутренних отношений и механизмов взаимодействия Содружества в интересах его членов, поскольку развивает их сферу внешних отношений. В статье автор проанализировал нормативно-правовые принципы и особенности отношений стран внутри Содружества Наций и с членами международного сообщества. В выводах отмечается, что нормативно-правовая база, разделена на две группы, определяет все сферы отношений стран Содружества внутри сообщества и согласовывает принципы отношений с другими странами.

Ключевые слова: Содружество Наций; Хартия; Сингапурская и Харарская декларации; Коммюнике-2018; Великая Британия.

A. Khmel, I. Holubiev,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, Ukraine

NORMATIVE AND LEGAL FRAMEWORK FOR THE FUNCTIONING OF NATIONAL COMMONWEALTH

The Commonwealth of Nations is an international organization uniting fifty-three states (former colonies of Britain and those countries that were not previously colonies – Mozambique, Rwanda, Namibia, Cameroon), located on different continents and islands, not in the territory of the former metropolis. They have different levels of economic development (they are developed and underdeveloped economies), and therefore the relations in the middle of the Commonwealth and the relations of the Commonwealth countries with non-member countries are due to the economic goal – special and extraordinary. The use of internal relations and mechanisms of interaction of the Commonwealth in the interests of its members, as it develops their sphere of external relations. In the article the author analyzes the normative-legal principles and peculiarities of relations between countries within the Commonwealth of Nations and members of the international community. The conclusions state that the regulatory framework, which is intelligently divided into two groups, defines all areas of the Commonwealth relations within the community and coordinates the principles of relations with other countries.

The normative legal base of the Commonwealth of Nations is presented by various types of documents, including Declarations, the Charter, and the final communiqué of meetings of member states. If the Declarations establish the main rules of communication within the Commonwealth, the types of relations between them (in particular, equality), initial goals and objectives, the outcome of the Communicative meetings offers an analysis of existing problems within the Commonwealth and, as a consequence, the evolution of the Association's goals, so that the Commonwealth could respond challenges of the present.

Key words: Commonwealth of Nations; the Charter; Singapore and Harara Declarations; Communiqué-2018; Great Britain.

Рецензенти: Наумкіна С. М., д-р політ. наук, професор;
Семенченко Ф. Г., д-р політ. наук, професор.